

Krzysztof SKALSKI
Uniwersytet Jagielloński, Kraków

CITTASLOW – ŚWIATOWA SIEĆ MIAST DOBREGO ŻYCIA A TURYSTYKA KULTUROWA

„Cittaslow” – nazwa zaczerpnięta z języka włoskiego – określa stowarzyszenie miast średniej wielkości (do 50 tys. mieszkańców) powstałe we Włoszech w 1999 r. Podejmując „filozofię” innego ruchu, jakim był rozwinięty już wówczas *slow food*, promujący zdrową żywność i kuchnię regionalną, burmistrzowie miast włoskich zapragnęli rozszerzyć tę działalność w całościowej koncepcji wysokiej jakości życia w społecznościach lokalnych swych miast.

Stowarzyszenie składa się z władz samorządowych tych miast, które spełniają określone kryteria i zobowiązały się pracować nad ich doskonaleniem. Ewolucja i określenie uzupełnionych kryteriów było jednym z zadań Międzynarodowego Komitetu Naukowego w latach 2011–2012. W okresie od powstania do chwili obecnej (2013) stowarzyszenie Cittaslow rozszerzyło się bowiem na prawie 200 miast w Europie i na świecie. W roku 2013 Międzynarodowe Stowarzyszenie Cittaslow działa już w 27 krajach. Ten niewątpliwie sukces rozpatrywać można oczywiście w różnych perspektywach i z wielu punktów widzenia. W tym opracowaniu spojrzymy na tę działalność z perspektywy szeroko zakrojonej idei ruchu *cittaslow*, w którym turystyka kulturowa jest tylko jednym z promowanych kierunków działania. Na tym tle rysuje się również ciekawa hipoteza: oto innowacyjne działania ruchu w wielu domenach, które mają być odpowiedzią na wyzwania dla miast XXI w., mogą stać się również obszarem zainteresowania nowych kierunków turystyki miejskiej.

Założenia, kryteria i wskaźniki jakości w Cittaslow International

W odniesieniu do ruchu obejmującego małe i średnie miasta do 50 tys. mieszkańców powstają oczywiste pytania: Czy turystyka kulturowa wystarczy dla podtrzymania ich gospodarki? Czy wystarczy, by uchronić je np. przed ucieczką mieszkańców do dużych miast? Czy poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań infrastrukturalnych i społecznych nie kłóci się z ideą *slow*? Czy dążenie do swoistej, nowej dynamiki jest celem ruchu? Jakie są inne niż turystyczne przesłanki rozwoju sieci tych miast w skali europejskiej i światowej? By odpowiedzieć na tak zadane pytania, przedstawimy pokrótce domeny życia miejskiego objęte kryteriami przyjmowania do stowarzyszenia Cittaslow. Wskażą one niezawodnie na jego cele i mechanizmy funkcjonowania. Aktualnie dotyczą wielu dziedzin życia miejskiego. By zrozumieć miejsce turystyki, a w szczególności turystyki kulturowej w Cittaslow, należy sięgnąć zarówno do kryteriów przyjmowania miast do stowarzyszenia, jak i do wskaźników realizacji, przedstawionych poniżej kryteriów, a wreszcie do różnorodnych postaw i celów poszczególnych samorządów. Te cele są bowiem zróżnicowane w stopniu, w jakim ważność poszczególnych kryteriów i ich wskaźników może być różna dla wymienionych miast, ale mieści się w generalnych założeniach programu i idei całego stowarzyszenia międzynarodowego.

Zasadnicze wymagania ruchu „Cittaslow” zgrupowane są w siedmiu makrokryteriach (Statut Cittaslow, www.goldap.info):

- polityka wobec środowiska i jego ochrony;
- infrastruktura techniczna i infrastruktura społeczna;
- programy poprawy jakości życia codziennego mieszkańców i przyszłych – w tym oczywiście turystów;
- planowanie terytorialne, w szczególności w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, ale również w stosunku do rolnictwa;
- gościnność; szkolenia i umiejętności w tym zakresie;
- spójność społeczna, zagadnienie szczególnie ważne w obliczu – zauważalnego w Europie i przez instytucje Unii Europejskiej – obniżenia spójności i współodpowiedzialności społecznej;
- partnerstwa w działaniach wewnętrznych miast Cittaslow, a również partnerstwa budowane w sieci miast Cittaslow i we współpracy z innymi sieciami.

Dla każdego z kryteriów przewidziano kilka do kilkunastu wskaźników ilustrujących stopień realizacji.

Choć nie tutaj jest miejsce na szerokie rozwinięcie wymienionych wyżej makrokryteriów, to tytułem wprowadzenia, poznajmy wskaźniki przyjęte dla dwu makrokryteriów: polityki wobec środowiska i do infrastruktury technicznej. Przejawiają się one w pomiarach i ocenach dotyczących:

- kontroli jakości powietrza, wody i gleby zgodnie z aktualnymi normami prawa;
- planów promocji, wsparcia i upowszechnienia selektywnej zbiórki odpadów oraz innowacyjnych metod utylizacji odpadów przez kompostowanie przydomowe lub uprzemysłowione;
- obecności oczyszczalni ścieków komunalnych lub działających w związkach międzygminnych;
- komunalnego programu oszczędności energii, skupieniu się na alternatywnych, odnawialnych źródłach energii;
- nowych metodach ogrzewania poprzez odpady stałe i biomasę;
- systemów kontroli skażenia elektromagnetycznego;
- programów redukcji hałasu w mieście;
- kontroli i ograniczenia agresywnego oświetlenia miejskiego;
- przyjęcia systemów zarządzania środowiskiem (EMAS i ECOLABEL m. ISP oraz uczestnictwa w programach Agendy 21).

W odniesieniu do infrastruktury technicznej zagadnienia wysunięte na plan pierwszy to:

- plan rewitalizacji centrów historycznych, działania na rzecz wartości kulturowych i artystycznych;
- zarządzanie bezpieczeństwem ruchu;
- ścieżki rowerowe prowadzące do szkół i budynków użyteczności publicznej;
- alternatywne środki transportu w stosunku do samochodów prywatnych, integrujące transport publiczny i strefy piesze: pojazdy szynowe, chodniki ruchome, ścieżki piesze i rowerowe do szkół i miejsc pracy;
- zapewnienie dostępu do wszystkich instytucji i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych z wykorzystaniem dostępnych technologii.

W zakresie tych i innych makrokryteriów wymogi odnoszą się więc do szerokiej tematyki. Jest ona realizowana i doskonalona w rozmaitych for-

mach, poprzez projekty inwestycyjne, lecz również poprzez wymianę doświadczeń, Zgromadzenie Ogólne, festiwale, wystawy, spotkania.

To syntetyczne przedstawienie zasadniczych tematów i kryteriów, jakie spełniać muszą miasta sieci Cittaslow dowodzi, że cele stowarzyszenia wybiegają znacznie poza przyjęte w Europie wymagania i programy realizowane na rzecz rozwoju turystyki.

Poszukiwania prawa do „marki” w innych sieciach a sukces Cittaslow

Liczne programy rozwoju realizowane w miastach i miasteczkach historycznych w Europie Zachodniej, zorganizowane zostały wokół produktu turystycznego związanego z architekturą i urbanistyką zabytkową, estetyką przestrzeni publicznej, rewaloryzacją centrum historycznego. Służą temu również: dobrze przygotowana informacja i recepcja turystów oraz niekiedy gastronomia i oferta hotelarska. Uznanie osiągnięć w tych dziedzinach zapewnia – po dokonaniu kontroli przez inspektorów – i daje prawo do ogłoszenia przynależności do konkretnej sieci miast oraz umieszczania znaku firmowego tej sieci. Wpływa to niewątpliwie wzmoczoną frekwencję turystów w sezonie, a w efekcie korzyści materialne dla przedsiębiorstw usługowych, stowarzyszeń i budżetów samorządowych.

Tak na przykład działają z dużym sukcesem francuskie sieci małych miast i wsi, jak „Les plus beaux villages de France” (Najpiękniejsze wsie Francji). Stowarzyszenie obejmuje około 150 wsi odwiedzanych rocznie przez kilka milionów turystów. Warto o tym wspomnieć, mimo że temat przewodni dotyczy miast. Podobnie jak marka: „Les petites cités de caractère” (małe miasteczka z „charakterem”), zapewnia wzmoczony napływ turystów, których liczba w okresie letnim przewyższa każdego dnia wielokrotnie liczbę stałych mieszkańców. Innym zrzeszeniem tego typu jest początkujące w obecnym dziesięcioleciu stowarzyszenie miasteczek średniowiecznych o nazwie „Cyrkulady” (Circulades). Ta ostatnia nazwa pochodzi od pierścieniowych, koncentrycznych planów urbanistycznych opisanych w latach 70–80. minionego stulecia przez polskiego architekta prof. Krzysztofa Pawłowskiego (PAWŁOWSKI 2002). Rezultaty tych działań opierają się głównie na zdobyciu i wykorzystaniu „marki”, czyli znaku firmowego, który – strzeżony przez odpowiednie komisje oraz inspektorów – zapewnia

wysoką frekwencją turystów i przynosi znaczne dochody do budżetu gminy¹.

Przesłanki sukcesu Cittaslow są jednak szersze. Jeśli więc powrócimy do założeń ruchu Cittaslow można stwierdzić, że wykraczają one zasadniczo poza ramy produktu turystycznego i opierają się na swoistej filozofii ruchu „slow”. Pojawiła się ona w Europie w końcu ubiegłego stulecia w odpowiedzi i w reakcji na komercjalizację i konsumpcyjne podejście do życia, dominujące zarówno w krajach rozwiniętych, jak i w krajach rozwijających się. Przyjęte powszechnie wartości, jakie reprezentują pojęcia: „produktywność”, „zysk”, „szybkość”, niosą jednak liczne niedogodności – w tym niedogodności życia miejskiego, z którymi nie godzi się idea „slow” – spowolnienie. Nie wyrzekając się bynajmniej nowych zdobyczy technologicznych, informatycznych i innych udogodnień, Manifest Ruchu Cittaslow (www.cittaslow-nederland.nl/.../manifest) kładzie nacisk na rozwój lokalnych rynków pracy, ekobiznesu i ochronę środowiska naturalnego. Wchodzą tu w grę takie dziedziny gospodarki, jak wykorzystanie energii odnawialnych, recykling wody, odpadów, oszczędności energetyczne i technologie niezagrożające środowisku. Samorządy Cittaslow wiążą te postulaty i kierunki rozwoju również z działaniem na rzecz produktów regionalnych, certyfikacji produktów i, szerzej – społecznej odpowiedzialności biznesu.

Wspomniane wyżej makrokryteria, które ukierunkowują wymagania dla miast – kandydatów oraz proces przyjmowania miast do stowarzyszenia, są sprawdzane poprzez wiele wskaźników realizacji. Wartości wskaźników uzyskiwane są niekiedy poprzez porównanie danych statystycznych dla danego Cittaslow z wynikami dla miast regionu czy kraju. Dotyczą one np. konsumpcji wody pitnej, oszczędności energetycznych uzyskiwanych przez mieszkańców czy danych dotyczących realizacji zadań społecznych, pozwalając w rezultacie na określenie oceny końcowej. Jest ona sumą punktów przypisanych kolejnym wskaźnikom w ramach makrokryterium, a ostatecznie jest sumą punktów uzyskaną dla wszystkich kryteriów. Nie jest to jednak metoda doskonała, gdyż wskaźniki nie mają wartości uniwersalnej, a dla badanych miast i społeczności mogą reprezentować różne wagi w hierarchii celów lokalnych. Tak np. wykorzystanie peryferyjnych terenów miejskich dla rolnictwa i uzyskania produktów lokalnych będzie różnie

¹ Z opłaty parkingowej mała francuska wieś historyczna jest w stanie uzyskać do 300 000 euro rocznie. I to nie poprzez mandaty karne, lecz przypominając jedynie o obowiązku wniesienia opłaty (źródło: program telewizji francuskiej M6, w serii *Capital*, audycja w dniu 17.08.2013 r.).

oceniane na terenach płaskich, a inaczej na terenach górskich. Toteż w ramach samooceny stworzono możliwość przedłożenia przez miasto kandydujące własnych kryteriów i wyjaśnienie ich sensu oraz wagi w ogólnej idei Cittaslow.

Różnorodność oferty turystycznej a Cittaslow

W tym miejscu można zaryzykować następującą tezę: tradycyjna turystyka krajoznawcza, turystyka miejska, turystyka kulturowa czy turystyka biznesowa rozwijały się w odpowiedzi na pojawiające się w społeczeństwach ideologie i mody. To z nich wynikają w znacznej mierze zapotrzebowania i aspiracje dotyczące wykorzystania czasu wolnego, w miarę jak postępuje przygotowanie odpowiedniej oferty turystycznej. Wiadomo, że w ostatnich dziesięcioleciach modna staje się np. coraz bardziej turystyka na terenach poprzemysłowych². Można więc spodziewać się, że wiele innych dziedzin może być w przyszłości celem i domeną turystyki. W tym również turystyki poszukującej niekonwencjonalnych modeli życia, prezentacji nowych rynków pracy, innowacyjnych relacji do środowiska, szerokiego wykorzystania energii odnawialnych w innowacyjnych formach architektury. Taką jest – w pewnej części – oferta miast Cittaslow. Warto spojrzeć na jej różnorodność, nawet w wielkim skrócie.

Turystyka miejska, w tym turystyka kulturowa – odnosi się tradycyjnie do zabytków, ich otoczenia i ich nowego wykorzystania. W Cittaslow jest to również jednym z istotnych celów samorządów. Ważne znaczenie gospodarcze i społeczne turystyki kulturowej jest wartością niezaprzeczalną. I dlatego – w przekroju światowym miast członkowskich – turystyka kulturowa (miejaska), szczególnie jeśli prezentuje wartości egzotyczne i historyczne, jest jednym z najważniejszych celów działań. Można było to zaobserwować np. w czasie Zgromadzenia Ogólnego Cittaslow, w roku 2010 w miastach zlokalizowanych wokół Seulu w Korei Południowej. Inaczej jest już w Europie Zachodniej. We Włoszech widać wyraźnie ciążenie Cittaslow w kierunku tworzenia wartości regionalnych, zdrowej gastronomii, opartej na certyfikowanych produktach lokalnych, np. na wytworach rzemiosła ar-

² Świadczą o tym np. starania o wpis na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO obszarów wydobywczych węgla w regionie Nord Pas-de-Calais z tytułu krajobrazów ewolucyjnych czy przekształcenia na obszarach poprzemysłowych Nadrenii-Westwalii na programy kulturalne.

tystycznego. W Cittaslow w krajach skandynawskich dominują natomiast poszukiwania wysokiej jakości życia dla samych mieszkańców, aspekty społeczne i gospodarcze. I to one wydają się być nicią przewodnią działań samorządowych. Wychodząc poza zbiór, jaki stanowi sieć Cittaslow zauważyć jednak należy, że np. we Francji dominują niewątpliwie związki celowe miast o charakterze historycznym i turystycznym, oparte na prezentacji dziedzictwa kulturowego architektury i urbanistyki oraz na wysokiej jakości estetycznej przestrzeni publicznych. Związane z tym są programy kulturalne, wystawy, festiwale i różnorodne imprezy. Istnieją jednak również miasteczka francuskie w sieci Cittaslow, zainteresowane ochroną i wykorzystaniem swych obszarów peryferyjnych dla ekologicznego rolnictwa opartego na krótkich łańcuchach dystrybucji „od producenta do konsumenta”. Inne miasta okazują znaczną troskę o tworzenie miejsc pracy poprzez wykorzystanie tzw. odłogów miejskich, jakimi są obszary poprzemysłowe. Jeszcze inne przyciągają turystów łącząc wiele propozycji, tworząc bogaty i różnorodny produkt turystyczny. Na tym właśnie polega ów sukces bretońskiego miasteczka La Gacilly, gdzie turystów zachęca równocześnie produkcja kosmetyków firmy Yves Rocher, centrum rzemiosła artystycznego i coroczne międzynarodowe festiwale fotografii³.

W Niemczech zagłębie Ruhry w Westfalii-Nadrenii⁴ rozwija turystykę na terenach poprzemysłowych. Wynika to z zainteresowania dawną produkcją przemysłową, wydobywczą i przetwórczą w aspekcie historycznym (m.in. Zakłady Kruppa). Natomiast francuskie starania o wpis na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO w kategorii „krajobraz ewolucyjny” obszaru wydobywczego, w regionie Nord Pas-de-Calais w północnej Francji mają bez wątpienia na celu zarówno przyszły sukces turystyczny obszaru obejmującego ponad sto gmin⁵, jak i poprawę jakości życia dla autochtonów.

W Polsce ze względu na niewątpliwe zagrożenie dla małych i średnich miast – szczególnie zlokalizowanych przy tzw. ścianie wschodniej – dzia-

³ W 2012 r. 10. Międzynarodowy Festiwal Fotografii przyciągnął do kilkutysięcznej La Gacilly ok. 250 000 zwiedzających, w roku 2013 sukces następnej 11 edycji Festiwalu jest również duży. W okresie powakacyjnym park i ekspozycja roślin do produkcji kosmetyków Firmy Yves Rocher stanowi bazę edukacyjną przedmiotów przyrodniczych dla młodzieży z regionu (źródło: autor pracował nad projektem centrum rzemiosła artystycznego w La Gacilly w latach 80. i śledzi rozwój inicjatyw lokalnych w tym miasteczku).

⁴ O tych aspektach turystyki kulturowej piszą szerzej studenci Koła Naukowego Meritum z Uniwersytetu Jagiellońskiego (*Od hałdy do kultury* 2013).

⁵ Od czasu systematycznego zaniku wydobywania węgla w latach 60. XX w. obszar ten dotknięty jest wysokim bezrobociem.

łania muszą koncentrować się również na poszukiwaniach opłacalnej produkcji i tworzeniu miejsc pracy zgodnych jednak z endogenicznymi cechami tych miast – ich realnym potencjałem historycznym i kapitałem ludzkim. Tym samym te miasta muszą znaleźć już teraz właściwą odpowiedź na pytania dotyczące ich przyszłości w perspektywie 15–20 lat.

Polska Krajowa Sieć Cittaslow

Na tym tle przyjrzyjmy się teraz polskiej Krajowej Sieci Miast Dobrego Życia. Sieć powstała w pierwszym dziesięcioleciu XXI w. na Warmii i Mazurach z inicjatywy i przy wsparciu Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie. W roku 2004 podpisano w tym celu porozumienie o współpracy pomiędzy Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Gminą Reszel oraz Stowarzyszeniem Kulturalnym „Zamek”. Podjęto następnie wspólne wysiłki w celu przystąpienia Reszla do międzynarodowej sieci Cittaslow. Tak rozpoczęły się długotrwałe i kompleksowe zabiegi, które zaowocowały powstaniem polskiej Krajowej Sieci Cittaslow. Obejmuje ona w 2013 r. następujące miasta⁶: Biskupiec, Bisztynek, Gołdap, Lidzbark Warmiński – dawna siedziba biskupów warmińskich, Lubawa, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztynek, Reszel i Ryn. Następne uchwały w sprawie przystąpienia do sieci podjęły w 2013 r. Barczewo i Dobre Miasto. W Wielkopolsce wtóruje im Murowana Goślina, aktywnie promując i realizując założenia ruchu „Slow” od 2011 r. poprzez uczestnictwo i organizację spotkań, festiwali, jarmarków. Na tle pobliskiego dużego miasta Poznania dba, by nie zatracić swej unikatowości i tożsamości (www.murowana-goslina.pl).

Te miasta zostały zaakceptowane przez Cittaslow International, gdyż spełniają – w znacznej części – kryteria ruchu i starają się podnosić wartość wymaganych wskaźników⁷. Z pozycji regionu usytuowanego na tzw. ścianie wschodniej Polski, gminy województwa warmińsko-mazurskiego dostrzegły, jako pierwsze w kraju, korzyści, jakie mogą uzyskać w perspektywie 10–15-letniej pracy nad doskonaleniem wartości endogenicznych, nad wykorzystaniem potencjału stworzonego przez historię i umiejętności

⁶ Więcej na ten temat w: *Historia powstania...*, www.cittaslow.pl/polska-krajowa-siec-cittaslow.

⁷ Dla przyjęcia do stowarzyszenia wystarczy osiągnąć połowę maksymalnej sumy punktów we wszystkich kryteriach łącznie i zobowiązać miasto do planowego dochodzenia do wyższych wskaźników.

mieszkańców. Praca ta jest i będzie nadal konieczna w celu uzyskania dobrej pozycji w wyścigu małych miast polskich o rozwój lub tylko o przetrwanie. Warto również spojrzeć na te zagadnienia z perspektywy rozwoju regionalnego oraz krajowej dyskusji nad tzw. doktryną polaryzacyjno-dyfuzyjną rozwoju kraju (*Krajowa strategia...* 2012).

Przy wciąż jeszcze małej skuteczności wysiłków mieszkańców niewielkich miast polskich do tworzenia i rozwijania własnych przedsiębiorstw małych i średnich, wobec nielicznych ofert pracy, wyjazdy zagraniczne młodych mieszkańców stały się w ostatnich latach sposobem na przetrwanie. Toteż impuls, jaki przyszedł za strony władz samorządu regionalnego na Warmii i Mazurach jest nie do przecenienia. W innych częściach Polski próby pobudzenia aktywności władz samorządowych kończą się jeszcze dość często sformułowaniami typu: „Jak mi Marszałek nakaże, to będą robił”. Tymczasem na Warmii i Mazurach program wsparcia dla miast Cittaslow wpisuje się w priorytety strategii regionalnej na lata 2014–2020, w rozwój rynku pracy. Ma on być oparty na lokalnym przemyśle drzewnym, na wykorzystaniu zasobów i potencjału Wielkich Jezior Mazurskich na walorach uzdrowiskowych. Idą za tym takie dziedziny życia gospodarczego, jak rozwój poprzez turystykę wodną, wodolecznictwo, rozwój mieszkalnictwa dla seniorów, przyjęcie nowych mieszkańców unikających niedogodności życia wielkomiejskiego. Wiele pozostaje do zrobienia w miastach Krajowej Sieci Cittaslow – jak na razie w regionie warmińsko-mazurskim. Przed niektórymi miastami stoi zadanie profesjonalnego przygotowania i konsekwentnej realizacji lokalnych programów rewitalizacji. Partnerem może być tutaj Agencja Rozwoju Regionalnego, gdyż sieć krajowa posiada od 2013 r. status prawny, własne stowarzyszenie, statut, zorganizowane procedury, przedstawicielstwo we władzach międzynarodowych i w międzynarodowym Komitecie Naukowym.

Nie sposób wymienić tutaj poszczególnych osiągnięć. Wśród zrzeszonych miast, takie jak Reszel czy Lidzbark Warmiński mają niewątpliwy potencjał dziedzictwa architektonicznego, Nowe Miasto Lubawskie – potencjał w postaci dzieł sztuki sakralnej. To jednak zbyt mało, by przyciągnąć znaczną rzeszę turystów zagranicznych. Warto tu przypomnieć, że polscy turyści wolą w obecnym dziesięcioleciu korzystać z odzyskanej po 2004 r. swobody podróżowania i wybierają w dużej mierze podróże za granicę. Chyba że należąc do nielicznej grupy tzw. wodniaków, są gotowi na wiele wysiłków, by zasiąść za sterem jachtu na Wielkich Jeziorach. Doświadczenie przekonuje, że będą to czynić nadal, jednak pod warunkiem, że w strefach przeznaczonych dla jachtów ograniczony zostanie hałas skuterów

wodnych i motorówek, a regionalny program oczyszczania ścieków zakończony będzie sukcesem.

Dla rozwijającego się przemysłu turystycznego w kraju i mimo europejskiego kryzysu, potrzebny jest jednak również bardzo przemyślany marketing celowy, pokazujący unikatowość i specyfikę terenów polskich dla turystyki. Turystyki przygotowanej dla wyselekcjonowanej grupy ludzi również w ramach *slow-tourisme*. Turystyka *slow* to podróż zawierająca walory edukacyjne, wypoczynkowo-sportowe i pedagogiczne. To „inne podróżowanie”, w którym jest czas na zauważenie smaku odwiedzanej kultury, smaków lokalnej gastronomii, na przygotowanie się do zrozumienia odmienności kulturowej w miejscach położonych na skraju Unii Europejskiej.

Przygotowanie i rozwój tego typu turystyki, nie masowej, lecz jakościowo ambitnej, wymaga wielu wysiłków na szlakach warmińsko-mazurskich. Inwestycje są przewidziane i wpisane do strategii rozwoju regionalnego (*Strategia rozwoju...* 2005 oraz uaktualnienie *Strategii rozwoju...* 2013). Niektóre działania są już zrealizowane przy wydatnej pomocy finansowej europejskich funduszy strukturalnych. Dla przykładu warto zauważyć, że samorząd i mieszkańcy miasteczka Ryn osiągnęli w realizacji programu Cittaslow znaczne i pozytywne rezultaty. Ryn zaprezentował w sezonie 2013 wiele ukończonych projektów, jak np. nowa marina dla jachtów, gastronomia regionalna w odrestaurowanym Młynie i w innych restauracjach, ambitnie prowadzone centrum kultury, wysoką jakość usług hotelowych na dawnym zamku krzyżackim. Również stadion Orlik – usługi sportowe dla młodzieży, mieszkańców, a pewnie i dla przyjezdnych turystów wakacyjnych, dołączył do inwestycji, które zmieniają pozytywnie wizerunek Rynu w ostatnich latach.

Dzięki działaniom wspieranym przez Urząd Marszałkowski w Olsztynie pojawiły się liczne broszury, filmy informacyjne, polski portal internetowy, nawiązujący do portali innych krajów, pojawiły się coroczne festiwale nawiązujące do międzynarodowych imprez stowarzyszenia. Strona polska podjęła również określone inicjatywy międzynarodowe. We wrześniu 2013 r. otwarto objazdową wystawę pt. „Cittaslow w plakacie”⁸. Wybrane w konkursie plakaty powinny wkrótce dołączyć w biurach podróży do bogato udokumentowanej broszury pt. *Weekend w Cittaslow Warmia Mazury Powiśle* (2012).

⁸ Plakaty zrealizowane przez studentów Instytutu Edukacji Artystycznej Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie pod kierunkiem prof. Bruno Kopera.

Cittaslow – nowe treści w turystyce

Określając raz jeszcze miejsce turystyki kulturowej w sieci miast zrzeszonych w ruchu Cittaslow stwierdzić należy, że turystyka kulturowa nie jest sama w sobie celem dominującym. Znajduje natomiast swe miejsce w całym kalejdoskopie zadań statutowych ruchu Cittaslow International. Trzeba równocześnie zauważyć, że waga turystyki kulturowej w poszczególnych miastach sieci jest różnie oceniana i wartościowana. Trudno w sposób naukowy określić, jakie czynniki wyznaczają miejsce turystyki kulturowej w zadaniach realizowanych obecnie i w bliskiej perspektywie. Można jednak przyjąć, że w znacznej mierze zależy to od stopnia dojrzałości samorządów do podejmowania zadań długofalowych. Ta właśnie zdolność do elastycznej i celnej reakcji samorządów w odpowiedzi na nowe wyzwania stawiane miastom przez ewolucję gospodarczą, społeczną i obyczajową w krajach europejskich budzi zainteresowania opinii publicznej i grup społecznych w Europie. Zainteresowania te koncentrują się wokół:

- metod odnowienia lokalnych więzi społecznych;
- metod budowy lub odbudowy rynku pracy w małych miastach o bogatej przeszłości historycznej;
- metod ochrony środowiska naturalnego,
- oszczędności energetycznych i wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Metody rozwiązywania tych problemów w Cittaslow w ramach partnerstwa i partycypacji społecznej, oparte na tradycyjnych i nowych mechanizmach integracji lokalnej, sprawiają, iż miasta te stają się obiektami zainteresowania nie tylko instytucji, lecz również turystów indywidualnych. Nie jest to jednak turystyka masowa, lecz celowa, specyficznie ukierunkowana. Podobnie jak miasta, które mogły poszczycić się przed 30 laty parkiem innowacji czy centrum nauki i techniki⁹, miasta sieci Cittaslow są lub mogą stać się w Europie ośrodkami odwiedzanymi przez specyficzne grupy turystów. Dzięki oryginalnej odpowiedzi na wyzwania XXI w. mają też potencjał, by stawać się pożądanym miejscem zamieszkania.

⁹ Jak np. strefa wzornictwa i mody Union we francuskim mieście Roubaix lub wspomniana wyżej fabryka kosmetyków Yves Rocher w niewielkim miasteczku bretońskim la Gacilly.

BIBLIOGRAFIA

- Historia powstania i funkcjonowanie sieci miast Cittaslow w Polsce*, www.cittaslow.pl/polska-krajowa-siec-cittaslow.
- Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010–2012*; „Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie”; dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2012 r.
- Od hałdy do kultury*, 2013, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- PAWŁOWSKI K., *Circulades languedociennes de l'an mille : naissance de l'urbanisation européenne*, Montpellier 1992.
- Statut Cittaslow*, www.goldap.info/pdf/20110612_statut_1.pdf.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, 29 czerwca 2011 r., Bruksela.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*, projekt; 22 stycznia 2013 r., Olsztyn.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020*, 2005, Olsztyn.
- Weekend In Cittaslow Warmia Mazury Powiśle*, 2012, wyd. Agencja WIT, Olsztyn.
- www.cittaslow-nederland.nl/.../manifest.
- www.cittaslow.org.
- www.cittaslowpolska.pl.
- www.murowana-goslina.pl/dla-mieszkancow/rewitalizacja/cittaslow.